

**Posudek oponenta disertační práce Martina Štefka
„Komunistická strana Československa v období tzv. normalizace“
předkládané v roce 2016 na Katedře politologie, FF UK, Praha.**

Práce přináší mnoho nových poznatků z hlediska celkového vývoje komunistického režimu a Komunistické strany Československa v období tzv. normalizace, ale zejména je inspirativní pro současnou politologii z hlediska teoretického a metodologického. Opírá se o velké množství literatury a pramenů, vychází z dobových (poválečných, respektive 60., 70. i 80. let) diskusí i současných posttransformačních přístupů k typologii režimů sovětského typu. Je nutné ocenit vysokou jazykovou úroveň práce, stejně tak jako bezchybnou práci s vědeckým aparátem.

Cíle disertační práce i její pojetí představují v našich podmínkách poměrně netradiční přístup zejména z hlediska metodologického zakotvení a uchopení tématu. Sám autor tuto práci označuje za „*heuristickou případovou studii*“ orientovanou na tvorbu teorie nikoli její testování (str. 14). Případem zde ale není Komunistická strana ..., jak by se dalo předpokládat z názvu celé práce, ale charakter režimu (vycházející se Skillingovy typologie) jakožto závislá proměnná, přičemž cílem práce je zformulovat hypotézu o nezávislé proměnné, kterou by bylo možné později testovat za využití komparativní metody. Aby bylo možné danou hypotézu formulovat, klade si výzkumnou otázku: Který z mocenských mechanismů režimu sovětského typu je třeba transformovat, aby se režim pluralizoval? Jde tedy o poměrně komplikovaný výzkumný úkol, který se navíc musí opírat o zpracování velkého množství empirického materiálu. To představuje jak silnou stránku této disertační práce, tak i určité její slabiny, a především to vyvolává řadu otázek ohledně dalšího výzkumu.

Silnou stránkou a zároveň i určitým problémem je struktura práce. Rozdělení do tří základních částí (zjednodušeně řečeno se práce dělí na teoretická východiska, empirickou část a teoretické úvahy a závěry) má svou logiku a oprávnění. Každá z částí má vysokou odbornou úroveň, je velmi profesionálně zpracována a svým způsobem je přínosem sama o sobě. Zároveň ale zejména první dvě části hloubkou svého zpracování a snahou dovysvětlit teoretické zázemí či příčinné a obecně politické souvislosti, text částečně rozměňují a tlumí logiku argumentace. Například teoretické i terminologické vymezení (zejména otázky týkající se aplikace na typ sovětského režimu) nutí autora se vracet i k řadě úvah obecně metodologického charakteru (conceptual travelling, conceptual stretching apod.), které jistě mají svůj smysl a jsou důležité pro kritickou práci s terminologickým a teoretickým vymezením přebíraným z jiných situací, ale je otázkou, zda by v dané chvíli nestačil jen odkaz na tyto pojmy bez nutnosti se jim více věnovat. I když nejde o pojmy běžně používané v české politologii, přesto nejsou

zcela neznámé a vyskytují se i v české odborné literatuře. A konec konců pokud čtenáře disertace tyto pojmy nezná, nechť si je vyhledá.

V něčem obdobné je tomu v empirické části. Samozřejmě empirická část rozebírající proměny kádrové politiky musí sledovat vnitřní vývoj režimu; to vyžaduje nejen popis historického vývoje, ale i rozbory i vysvětlení příčinných vztahů a tím se také částečně tlumí a rozměňují výzkumné cíle. Zatímco v teoretické části by zjevně stačilo pouze dané, z hlediska výzkumných cílů, „nadbytečné“ pasáže zkrátit na nezbytné minimum, u empirické části doporučení nejsou jednoduchá. Autorka tohoto posudku rozhodně není příznivkyní vnucených operacionalizací a kvantifikací, ani modelování bez hlubšího uchopení společenského kontextu a historického vývoje, tj. tudy cesta určitě nevede. Možná by pro projasnění stačilo, kdyby na závěr druhé části byly prezentovány klíčové body předchozí analýzy již bez doprovodných vysvětlení.

Je ovšem nutné zdůraznit, že teoretické vymezení, schopnost analyzovat proměny teorie, kritické přístupy a analýza současného stavu bádání je velmi kvalitní a potvrzuje autorovu vysokou erudici. Stejně tak je nutné ocenit i erudici z hlediska zpracování „historických“ pasáží, výbornou orientaci v procesech, které probíhaly v tehdejší NDR a Československu. Práce je velmi kvalitní i z hlediska formálních kritérií.

Určité, výše uvedené rozpaky nad tím, zda ty či ony části jsou skutečně nutnou součástí této disertace, vyplývá možná až z příliš ambiciózních cílů, které přesahují běžné cíle disertační práce. To nakonec vede i k určitému nesouladu mezi názvem práce a cílem a pojetím práce. V případě, že tato práce vyjde knižně, doporučuji změnu názvu nebo alespoň podtitul, který by přesněji vyjádřil, o čem daná práce pojednává.

Další promyšlení, které bych doporučila k dalšímu využití zejména empirických výsledků týkající se NDR i ČSSR, by se mělo týkat výzkumné otázky „Který z mocenských mechanismů režimu sovětského typu je třeba transformovat, aby se režim pluralizoval?“ Jde jen o jeden mocenský mechanismus či může jich být více? Neexistuje tam určitá vnitřní podmíněnost, kdy někdy k „pluralizaci“ dojde a jindy nikoli? Autorovy hluboké znalosti situaci v NDR jistě mohou být výrazně aplikovatelné i na Československo (režimy si zejména v 70. a 80. letech byly velmi podobné), jak ale docházelo k určité pluralizaci v Polsku či Maďarsku? Možná by testování těchto případů mohlo do budoucna přispět k přesnějším typologiím komunistických režimů.

Kromě vyjádření k výše nastíněným otázkám bych byla ráda, kdyby autor se dotkl otázek vzájemných vlivů proměn kádrové politiky. Osobně (a asi mylně) jsem měla vždy představu, že proměny kádrové politiky a nomenklatury se vztahují až k brežněvovskému období. U určitých pasáží

překládaného testu jsem získala dojem, že počátky lze vidět již za Chruščova, zároveň ale proměny v NDR počátkem 60. let se zdály probíhat bez přímého sovětského vlivu či inspirace.

Závěr

Práci považuji za vysoce nadstandardní a to jak z hlediska teoretického východiska a teoretických závěrů, tak i z hlediska kvality zpracování empirické části. Dílčí výhrady uvedené v textu tohoto posudku mají spíše sloužit jako inspirace, jako hledání dalších možných cest výzkumu. Předložená disertační práce přináší významné vědecké poznatky a nesporně posunuje český politologický výzkum kupředu. Zároveň kvalitou svého zpracování vstupuje do celosvětové politologické diskuse v dané oblasti. Předloženou disertační práci bez jakýchkoli pochyb předběžně klasifikuji jako

V Praze 18.11.2016

Prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.

Katedra politologie, VŠE v Praze